Rede van mr. B. W. Biesheuvel, voorzitter van de A.R. Tweede Kamerfractie, gehouden op het Partij Convent van de A.R.P on zaterdag 31 mei 1969 in het Jaarbeursrestaurant te Utrecht.

I. Inleiding

In de statuten van onze partij kan men lezen, dat de voorzitter van de Tweede Kamerfractie op het Partij Convent een overzicht geeft van de verrichte werkzaamheden in het afgelopen jaar. Een overzicht, een rapport, een jaarverslag, zou ik moeten uitbrengen. Eerlijk gezegd, ben ik dat niet van plan. Mijn voorkeur gaat uit naar een politieke redevoering en niet naar het voorlezen van een rapport. Dan blijven wij er ook wakker bij.

Trouwens in onze partij wordt de politiek veelal zo levendig bedreven, dat de mensen er overdag niet van in slaap vallen en ministers er ’s nachts soms van wakker blijven liggen.

De opzet van mijn redevoering heeft mij problemen bezorgd. Men kan niet èn een politieke speech houden èn een overzicht van de verrichte parlementaire arbeid verstrekken, waarover onze statuten spreken. Naar mijn oordeel zouden echter beide zaken op een Partij Convent aan hun trekken behoren te komen.

Daarom zocht ik toch naar een compromis, wat van het een en wat van het ander met een accent op de actualiteit. Het resultaat schenkt mij geen blijvende voldoening.

Een volgende maal zou m.i. een andere en betere werkwijze gevolgd kunnen worden om het Convent tijdiger en volledi ger in te lichten. Onze fractie is namelijk bereid voor volgend jaar zorg te dragen voor de samenstelling van een politiek, een parlementair jaarrapport. Ik denk uiteraard aan een openbaar document, dat de deelnemers aan het Partij Convent tijdig voor de vergadering in hun bezit zouden moeten hebben om zich op de discussies te kunnen voorbereiden. Ter vergadering kan de fractievoorzitter zich dan beperken tot een korte rede over de politieke actualiteit. Daardoor zou meer en beter tot zijn recht komen hetgeen de statuten zo terecht voorop stellen: de bespreking van het politieke beleid van de Kamerfracties door het Convent.

Ditmaal werken wij echter nog volgens de gebruikelijke methode, die ik zo goed mogelijk zal proberen te benutten.

Art. 39 van de statuten van onze partij zegt heel duidelijk dat de AR leden van de Eerste en Tweede Kamer zo energiek mogelijk de

verwezenlijking van het program van actie dienen na te streven; met volledig behoud van de eigen verantwoordelijkheid' wordt er ter geruststelling van de Kamerleden aan toegevoegd.
Het spreekt mij dunkt voor zich, dat het Convent onze parlementaire arbeid van het afgelopen jaar vooral ook tegen deze achtergrond zal willen beoordelen.
Voor wat onze fractie betreft, wijs ik er op, dat wij ons werk mede in sterke mate door het program van actie 1967-1971 laten bepalen. Wij kiezen onze politieke opstelling vanuit onze eigen identiteit, zoals die in 1967 op een zo pakkende en aansprekende wijze onder woorden is gebracht in ons verkiezingsprogram.
Wij zijn van mening dat ons politieke beleid zich niet moet baseren op het volgen van ontwikkelingen, maar op omvorming en bewuste beïnvloeding van ontwikkelingen. Of, zoals ik het formuleerde bij de algemene politieke beschouwingen in oktober 1968:
'Het najagen van de vrede, het bevorderen van hechte en nieuwe vormen van samenwerking tussen mensen en landen, het op redelijke wijze verdelen van de vruchten door onze gezamenlijke inspanning verworven, en ook en vooral het besteden van extra zorg aan al degenen, die van deze vruchten onvoldoende profiteren, acht ik even zovele elementen die wij vanuit onze christelijke overtuiging moeten benaderen'.
Terecht lijkt het mij, dat u vragen stelt over onze identiteit. Is hier geen sprake van woordenspel, van een sluier, die eigen onduidelijkheid moet camoufleren?
U hebt er recht op te horen, waarin de eigen identiteit in onze praktische arbeid bestaat en hoe wij die ook en juist vanuit het Evangelie pogen waar te maken.
U zult het stellig met mij eens zijn, als ik zeg, dat het in de AR politiek gaat om het streven naar rechtvaardigheid en naar vrede. Maar ook zult u met mij van oordeel zijn, dat deze termen op zich nog weinig zeggen. Het gaat in de politiek om de lading, om de vulling die men aan deze begrippen geeft.
Ik meen te mogen zeggen, dat een anti-revolutionaire identiteit
in de praktische politiek hieruit zal (moeten) blijken, dat wij:

- het streven naar vrede voor alles in het teken zien staan van de dienst der verzoening.
- het streven naar rechtvaardigheid vooral richten op de bescherming van de sociaal zwakkeren.
- bij beide vooral erop letten wat in de structuur van onze samenleving de werkelijke vrede en de werkelijke rechtvaardigheid in de weg staat.
- open oog hebben voor de noodzaak van de bestuurbaarheid van ons land.
- bereid zijn nauw samen te werken met de geestverwante fracties van CHU en KVP.

II. Buitenlands Beleid

In het buitenlands beleid wordt men geconfronteerd met drie zeer grote problemen die de gehele wereld raken:

- de tegenstellingen tussen de rassen,
- de tegenstellingen tussen rijkdom en armoede en
- de tegenstellingen tussen oorlog en vrede.

Een goede buitenlandse politiek zal zich dan ook moeten richten op verzoening der tegenstellingen.

Van neutraliteit, een zich terugtrekken op eigen erf voor het behartigen van alleen het eigen directe belang, mag geen sprake zijn.

De tegenstellingen tussen de rassen en die tussen rijkdom en armoede vormen tevens de twee grootste binnenlandse problemen, waarvoor de Verenigde Staten, het machtigste en rijkste land ter wereld en de leidende mogendheid van het Westen, zich ziet geplaatst.

Deze ernstige complicatie veroorzaakt een groeiende afstand tussen de militaire macht en het politieke gezag van deze leidende mogendheid in de westerse wereld en elders, een aantasting ook van de geloofwaardigheid van dit in zo menig opzicht bewonderenswaardig land, dat vaak op zo royale wijze hulp aan arme landen biedt.

E.E.G.

Binnen de westerse wereld zien wij in ons werelddeel het politieke onvermogen om een van oudsher gebalkaniseerd werelddeel nieuwe, bij onze tijd passende staatkundige structuren, te geven om haar belangrijke functies in de wereld te kunnen vervullen.

Hier in West-Europa is het een zich versterkend nationalistisch denken (waarlijk niet alleen in Frankrijk) dat de weg naar deze nieuwe

structuren dreigt te versperren.
Voor de komende zeventiger jaren heeft Europa de staatsmans- wijsheid nodig van mannen als de Gasperi, Robert Schuman en Adenauer, die West Europa in de vijftiger jaren zulke hoopvolle perspectieven gaven.
De sociaal-economische balans van ruim 10 jaar EEG valt overigens stellig zeer positief uit.

- produktie en produktiviteit stegen als nooit tevoren.
- de inkomens in de industrie zijn nominaal meer dan verdubbeld en reëel met meer dan 60 % gestegen.

Niet slechts de BTW, maar ook deze zeer reële welvaartsverbetering hebben we aan de EEG te danken.
Als douane-unie mag de EEG geslaagd heten.
In haar gezamenlijk economisch-politieke aanpak schoot zij jammerlijk tekort. Ook het bedrijfsleven heeft dringende behoefte aan een wezenlijke integratie.
De combinatie van technologische en markt-ontwikkelingen leidt in een aantal bedrijfstakken tot de noodzaak van een drastische vergroting van de ondernemingsomvang. Daardoor lijkt de economische macht van grotere ondernemingen schadelijke afmetingen aan te nemen, als we in termen van nationale grenzen denken.
De remedie daartegen is niet het verbieden van fusies, maar het vergroten van de economische ruimte, en daardoor de toename van de concurrentie. Consument en bedrijfsleven zouden er beide van profiteren.
In het verleden heeft men zich maar al te vaak verscholen achter de reactie: wij willen wel, maar het kan niet omdat Frankrijk het niet wil. Het excuus (de Gaulle) is nu weg.
Ook de vijf andere landen zijn echter in meerdere of mindere mate besmet met de gevaarlijke bacil van het nationalisme.
Ook Nederland.
Naar mijn indruk speelt dit element bijvoorbeeld een rol bij het Nederlandse beleid t.a.v. Euratom (we dienen eruit te halen wat we erin hebben gestopt, heet het dan).
Ik bespeur bij het Kabinet ook een aarzeling t.a.v. het behoud van vaste rekeneenheden in de EEG, zo essentieel voor het

gemeenschappelijk landbouwbeleid. Ik hoop dat ik hier geen symptomen ontwaar van een breder verschijnsel.
Op tal van punten heb ik waardering voor het Europese beleid van het Kabinet, maar ik meen af en toe een wat defaitistische instelling te bespeuren, die ik gaarne opgeruimd zag.
Ontwikkelingsbeleid
Een ander front waar de verzoening der tegenstellingen van zo groot gewicht is. In het program van actie is vastgelegd dat bedragen, voor ontwikkelingsbeleid te besteden, zowel in absolute als in relatieve zin verhoogd zouden moeten worden en wel zodanig dat hierin het gewicht, dat wij aan deze zaak wensten toe te kennen, duidelijk geïllustreerd zou worden.
De regering heeft het grote belang van deze zaak erkend en deze aangegeven door hieraan in haar programma hoge prioriteit toe te kennen.
Deze erkenning werd nader gekonkretiseerd in het meerjarenprogram waarin werd gesteld dat in 1971 1 % van het netto nationaal produkt aan ontwikkelingshulp gegeven zou dienen te worden, welk bedrag toen op ruim ƒ 830 miljoen werd begroot. In absolute en relatieve zin aldus een zeer redelijke stijging.
Deze stijging krijgt meer reliëf, wanneer men bedenkt, dat hiermee beslag wordt gelegd op 8 % van de stijging der begrotingsruimte, hoger dan in enig andere westerse natie.
Volgens de jongste raming betekent de 1 % norm, dat in 1971 niet 830 miljoen maar meer dan 900 miljoen voor ontwikkelingshulp zal worden uitgetrokken.
Wanneer we tenslotte bedenken dat juist vanuit ons land grote activiteiten worden ontplooid om te komen tot wat men pleegt te noemen een ontwikkelingshandvest en een ontwikkelings
strategie, dan hoop ik dat het u duidelijk zal zijn, dat wij onze steun aan dit beleid hebben gegeven, omdat wij van oordeel zijn, dat aan onze verlangens op dit punt, neergelegd in het program van actie, op redelijke wijze is voldaan.
Betekent dit nu, dat hiermee, voor wat ons aandeel betreft, weinig meer te wensen over is.?
In geen geval!

Het op een bevredigender peil brengen van de levensomstandigheden van onze verre naaste is bepaald niet alleen afhankelijk van overheidshulp.
Investeringen zijn belangrijk, maar voedselhulp, medische verzorging, onderwijs en scholing, alsmede het verbeteren van de handel, zijn evenzeer zeer belangrijke elementen.
Het rapport dat door een studiecommissie van onze partij hieromtrent is uitgebracht, heeft de grote verdienste dat zij in dit brede verband analyseert en vanuit de juiste gezindheid, gedachten omtrent praktische oplossingen ontwikkelt.
Ten aanzien van al deze zaken heeft onze fractie zich op het standpunt gesteld, dat naast overheidshulp particuliere initiatieven zeer waardevol zijn; juist ook die van bijv. de zending, gezien de geestelijke krisis, waarin vele ontwikkelingslanden verkeren.
Wij hebben derhalve gepleit voor een belangrijk accent op de medefinancieringsprojecten.
Wij hebben de wetten, die het particulair kapitaal naar de ontwikkelingslanden beogen te bevorderen, ondersteund. Wij hebben het pleidooi gevoerd voor een betere voedseldistributie, ook middels het afsluiten van internationale goederenovereenkomsten.
Wij hebben erop aangedrongen dat ook de Europese gemeenschap haar verantwoordelijkheid in deze actiever gaat beleven.
Het gaat hierbij niet om kapitaalstromen, om investeringen, rente en aflossing, maar het gaat hierbij om een herstructurering van de samenleving in mondiaal verband, om reorganisatie van de wereldeconomie, waarin produktie, handel en bevolkingspolitiek in redelijker verhouding komen te staan en waardoor de volkeren van de ontwikkelingslanden gemakkelijker toegang krijgen tot de bronnen van de welvaart, zodat zij in staat zullen zijn een redelijker deel van deze welvaart te verkrijgen.
Het is vanuit deze gezindheid, vanuit deze opvatting, dat de AR fractie haar beleid in de afgelopen twee jaar heeft uitgedragen en het beleid van de regering heeft getoetst. Zij zal dit ook in de komende begrotingen blijven doen. Niet de toevoeging aan de rijkdom van enkelen, maar de verbetering van de positie van velen, dient hierbij het doel van ons ontwikkelingsbeleid te zijn.
West-Irian
Onze fractie heeft zich in de afgelopen maanden zeer veel moeite getroost de regering tijdig tot activiteit te brengen inzake de toekomst van West-Irian.

De volksstemming naderde immers snel. Wij voorzagen opstanden, die uitzichtloos zouden zijn en die Biafra-situaties zouden kunnen doen ontstaan.
De scherpe en indringende analyse van Mr. Idenburg in AR Staatkunde heeft op de beraadslagingen van de fractie veel invloed gehad.
De daarop volgende belangwekkende discussies in het Centraal Comité, in artikelen in Nederlandse Gedachten en AR Staatkunde, hebben geleid tot een fractiebeleid, dat gesteund is door onze partij in al zijn geschakeerdheid.
De fractie achtte intensief contact met Indonesië vóór de volksstemming bitter noodzakelijk om verzoening op rechtvaardige basis te kunnen bewerkstelligen.
Een uitvoerig pleidooi van Dr. Geelkerken bij de behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken, gevolgd door een wat forsere interventie in tweede termijn, bleek noodzakelijk om de minister van Buitenlandse Zaken tot concrete toezeggingen te brengen.
De volksstemming zou ook voor het Papoeavolk in ander licht komen te staan, wanneer:

- in steden en kuststroken meer individueel stemrecht zou worden toegepast.
- West-Irian in belangrijke mate regionale autonomie binnen Indonesië in het vooruitzicht zou kunnen worden gesteld bij een keuze ten gunste van Indonesië.
- Indonesisch-Nederlandse garanties zouden kunnen worden gegeven voor krachtige steun bij de ontwikkeling van het gebied.

Het gesprek tussen de ministers Luns, Udink en Malik te Rome beoordeel ik positief.
De afspraak om nauw kontakt met elkaar te onderhouden over de ontwikkeling in West-Irian, zal moeten worden gehonoreerd en een reële inhoud moeten gaan krijgen. Wij menen daarop te mogen rekenen.
Oorlog en vrede
Voor de wereld als geheel zijn de uitgaven voor de bewapening onvoorstelbaar hoog.
Het Amerikaanse Bureau voor ontwapening en bewapenings- controle schat de uitgaven voor militaire doeleinden in 1967 op bijna 650 miljard.
(Ter vergelijking; de totale Nederlandse begroting bedraagt rond ƒ 26 miljard, voor defensie ƒ miljard.)

Voor bewapening wordt in de wereld zeker 40 % meer uitgegeven dan voor onderwijs.
Een soldaat, zo heeft men berekend, kost bijna $ 8000 per jaar. Elk van de 1 miljard schoolkinderen moest het met $ 100 per jaar stellen.
De ontwikkelingshulp bedroeg in 1967 rond $ 11.5 miljard of minder dan ƒ 50 miljard waarvan 95 % werd verstrekt door de niet-communistische landen.
De grote werelddoelstelling dient te zijn de bewapeningsuitgaven sterk te verminderen en die voor ontwikkelingshulp te laten toenemen.
Het is slechts schijn, dat een eenzijdige ontwapening deze doelstelling zou kunnen steunen.
Ik ben het eens met hen, die menen, dat dankzij het evenwicht de vrede in ons werelddeel nog steeds voortduurt. Wij mogen echter niet berusten in het voortbestaan van een vrede, die alleen op machtsevenwicht is gebaseerd. Niet alleen vanwege de risico's, maar ook vanwege de politieke en ethische aspecten.
Zo kan het steunen op zo'n evenwicht ons een schijnrust verschaffen, die verlammend werkt op initiatieven om impasses te doorbreken.
Denkt u maar aan ons onvermogen ons werelddeel een nieuwe staatkundige structuur te geven.
Zolang er geen geschikte alternatieven zijn voor onze beveiliging, die hun grondslag behoren te vinden in de aanvaarding van rechtsorde, niet slechts binnen een natie, maar evenzeer tussen naties, zolang dat niet het geval is dienen wij het gevaar van het inschrompelen van onze defensie-inspanning te onderkennen.
De beperkende invloeden op het in stand houden van een geloofwaardige conventionele strijdmacht zijn zo groot, dat de doeltreffendheid van de op zich juiste Navo-strategie van het aangepaste antwoord en de crisisbeheersing in toenemende mate dreigt te worden ondermijnd.
Door deze beperkingen worden wij in het Westen steeds meer afhankelijk van het gebruik van nucleaire middelen.
In onze fractie hebben wij dit dilemma onderkend. Wij stemden dan ook voor de zgn. ƒ 225 miljoen, hoezeer wij ook betreurden, dat een dergelijke meer of minder calamiteuze maatregel noodzakelijk was. De achterstand moest echter worden verkleind.
Wij moeten niet geringschattend denken over de in Europa voorhanden zijnde mogelijkheden, onze veiligheid aan te tasten. De regering zou daarover en over de defensieproblematiek in het algemeen meer openheid moeten betrachten.

Een partij als de onze is het aan zichzelf verplicht zich diepgaand te beraden over de problemen van oorlog en vrede; kritische bezinning op de grondslagen van het huidige stelsel van veiligheid behoort daar ook bij.
Wil de fractie haar arbeid verrichten, zoals dat van haar verwacht mag worden, dan kan zij initiatieven, studie en stimulansen vanuit de partij voor haar dagelijkse arbeid niet missen.

III. Sociaal-economisch beleid en de economisch zwakkeren Lonen en prijzen

De waterspiegel van onze economie is vooral door de heftige recente prijsbewegingen sterk in beroering gekomen. Wie moeten daarbij als de zwakkeren worden aangemerkt.?
Niet de grotere ondernemingen. Zij klagen weliswaar over zwaardere druk, o.a. over het wegvallen van de investeringsaftrek, maar daartegenover staat, dat zij bij de invoering van de BTW een niet onbelangrijk financieringsvoordeel hebben verworven. De loonstijging in onze economie is voor hen een drukverzwaring, maar deze is voor een deel fors afgewenteld in prijsverhogingen.
Dit acht ik onjuist, mede omdat daaruit een verkeerd inzicht in de eisen blijkt, die een vrije loonpolitiek aan de partners stelt. Wanneer men immers looneisen te hoog vindt, moet daar, tijdens het overleg aan de conferentietafel, tegenspel worden geboden en niet achteraf via prijsverhogingen.
De werknemers zijn op het punt van de prijsstijgingen stellig zwakken te noemen. De vakbonden beschikken op dat front immers niet over direkte bevoegdheden. Zij hebben dan ook een vermindering van het reële loon voor de werknemers zonder meer moeten incasseren. Ik acht het begrijpelijk dat dit reacties hunnerzijds heeft opgeroepen. Ik denk daarbij aan een voorstel tot verschuiving van de premielast van werknemers naar werkgevers met 2 %.
Zonder dit voorstel als zodanig hier te beoordelen of te bespreken, wil ik wel deze kanttekening plaatsen, dat ik het bezwaarlijk zou vinden, wanneer dit voorstel — indien het gerealiseerd zou worden - tot nieuwe grote prijsstijgingen zou leiden.
Ook dienen we te beseffen dat door een dergelijke verschuiving vooral ook weer de kleinere ondernemingen getroffen zouden worden.
Dit alles neemt echter niet weg, dat de vermindering van het reële loon, die door de grote prijsstijging is opgetreden, een slecht te verteren zaak is.

Tot de zwakste groep behoren echter ongetwijfeld al degenen, die van vaste geldinkomens moeten leven, bijvoorbeeld kleine pensioentrekkers en de kleine zelfstandigen. Zij beschikken niet of maar in zeer beperkte mate over de mogelijkheid van eigen prijszetting. Zij kunnen de inflatierekening aan niemand meer doorschuiven.

Daarom hebben de woordvoerders van onze fractie bij de debatten over het loon- en prijsbeleid hun betoog vooral op de positie van deze mensen gericht. Het fractiestandpunt kwam in het kort hierop neer:

- een tijdelijk, maar stringent algemeen prijsbeleid, van overheidswege, dat zich ook richt op prijsverlaging:
- door gemeenschappelijk overleg zien te komen tot een toekomstige loonontwikkeling, die nauwer aansluit bij de produktiviteitsontwikkeling; iets wat mede mogelijk kan worden, wanneer de werkgevers- en werknemersorganisaties bereid zijn tot een

verlegging van de strijd van de puur nominale loon- en prijsstijgingen naar het terrein van bijvoorbeeld het spaarloon en de vermogensaanwasdeling;

- zeer grote terughoudendheid van de overheid bij eigen tariefs- en prijsverhogingen.

Zelfstandigenbeleid

In het licht van de bescherming van de zwakken in onze samenleving moet u ook zien de aankondiging van mijn collega Zijlstra bij de behandeling van de begroting van Landbouw en Visserij, dat de fractie dit najaar met een eigen nota in de Tweede Kamer zal komen betreffende de positie van de kleine zelfstandigen in de samenleving.

Immers, wat is het geval.?

Als wij politiek bezig zijn met het zoeken naar nieuwe maatschappijstructuren, geschiedt dit vanuit het oordeel, dat de bestaande situatie lang niet de ideale is en in de tweede plaats met het doel de veranderingen even zovele verbeteringen te doen zijn.

Bij deze vooruitgang dienen alle groepen in het oog te worden gehouden. Onze bijzondere aandacht moet uitgaan naar diegenen, die de wedloop uiterst moeilijk of in het geheel niet kunnen volhouden of die wellicht tijdelijk in de verdrukking zijn geraakt. Het is goed steeds te bedenken dat met zaken als rechtsvorm van de onderneming, inspraak in de besluitvorming, openheid van bestuur en verdeling van de

welvaart, de problemen van onze volkshuishouding bepaald niet volledig zijn gekarakteriseerd. Wij dienen terdege te beseffen, dat in vele tienduizenden gezinnen geheel andere problemen het denken beheersen en het spreken bepalen.
Het kan hierbij in zeer veel gevallen gaan om het naakte materiële bestaan, om grote onzekerheden omtrent de nabije toekomst. Zulke situaties kunnen zich voordoen in tijden van werkloosheid bij de werknemers. Zij doen zich bij zeer velen meer blijvend voor in de landbouw, de handel, het ambacht of de industrie, wanneer het gaat om het bestaan van wat men de kleine zelfstandigen pleegt te noemen.
Het gaat hierbij om tienduizenden ondernemingen, waarin veelal met het gehele gezin zeer hard wordt gewerkt om tot een redelijk bestaan te komen, maar die door o.a. verschuivingen in de sociaal- economische structuur en technisch financiële ontwikkelingen hun bestaan bedreigd zien.
Geldt dit voor de groep in het algemeen, voor de landbouw in het bijzonder komt hier het probleem bij van de groeiende wanverhouding tussen produktie en afzet, waardoor zelfs het landbouwpolitieke stelsel onder dat gewicht dreigt te gaan bezwijken.
De tragiek hierbij is, dat dit probleem niet is ontstaan als gevolg van een onjuiste opvatting van de taak van boer of tuinder, maar het bijprodukt is van een modernisering van het produktie- apparaat, die eigenlijk alle bewondering zou moeten afdwingen. Het spreekt voor zich dat getracht wordt ook in de landbouwpolitiek naar wegen te zoeken die uit de huidige impasse zouden kunnen leiden. De heer Mansholt heeft met zijn memorandum deze discussie wezenlijk beïnvloed en ook vaart gegeven. Wat als een niet geringe verdienste mag worden aangemerkt.
Wij zijn in de fractie bezig onze gedachten hieromtrent te formuleren, zodat een afgerond oordeel nog niet gegeven kan worden. Wel wil ik als algemeen uitgangspunt stellen, dat vermeden zal moeten worden, dat in een tijd van algemene en snelle welvaartstijging, grote groepen in de samenleving steeds verder achter raken. Een belangrijk gedeelte van hen moet het stellen met een reëel inkomen, dat lager ligt dan het minimumloon. De revolutionaire economische en technische ontwikkelingen in landbouw en middenstand mogen niet hetzelfde sociale bijprodukt opleveren als de industriële revolutie van de vorige eeuw.
Onze fractie is dan ook van oordeel, dat de ontwikkelings- en saneringsfondsen in landbouw en middenstand in onvoldoende mate

werken als een wezenlijk onderdeel van een veelomvattend en ingrijpend landbouw- en middenstandsstructuurbeleid, waardoor deze fondsen het gevaar lopen een soort uitstulpsel van de Bijstandswet te worden.

Sociale verzekeringen

Thans wil ik komen tot een beoordeling van het beleid, dat t.a.v. enkele zwakke groepen - namelijk degenen, die van een sociale verzekeringsuitkering leven - is gevoerd.

Bij vele betrokkenen - ik denk hierbij met name aan de bejaarden

en de invaliden - leeft de gedachte, dat mede als gevolg van de invoering van de BTW, hun situatie verhoudingsgewijs slechter geworden is. Dat zou dan een duidelijk 'min'-punt zijn voor het Kabinet-De Jong en tevens voor de regeringsfracties. Niet in het minst ook voor onze fractie, die steeds betoogd heeft te willen opkomen voor de zwakken in de samenleving. Naar mijn mening is dit een onjuiste voorstelling van zaken, die echter door de oppositie maar al te graag wordt gevoed.

Bij sociale verzekeringswetten gaat het immers om welvaartsvaste uitkeringen. Volgens de huidige systematiek van aanpassing, worden zij iedere keer aangepast, zodra het indexcijfer der lonen een afwijking van 3 % vertoont t.o.v. het indexcijfer waarop de laatste herziening is gebaseerd.

Weliswaar geschiedt dit als regel — bij normale omstandigheden - achteraf, maar hiernaast is het onder bijzondere omstandigheden ook nog mogelijk tot indexering-vooraf over te gaan. Bij de debatten over de BTW hebben we het echter zelfs hier niet op willen laten aankomen. De AR fractie heeft toen gepleit voor een compensatie voor de minst draagkrachtigen uit de algemene middelen gelijktijdig met de invoering van de BTW. Hiervoor is toen - zij het voorlopig alleen voor 1969 - ƒ 471/2 miljoen beschikbaar gesteld. Met deze overheidsbijdrage zijn de AOW- en AWW- uitkeringen m.i.v. 1 januari 1969 met 1,1 % verhoogd en zijn de kinderbijslagen over de gehele linie - voor werknemers en kleine zelfstandigen - op dienovereenkomstige wijze aangepast.

Toen de prijsstijgingen hoger bleken dan geraamd, is reeds medio februari door de regering in overleg met het bedrijfsleven besloten gebruik te maken van de mogelijkheid van indexering vooraf door de AOW- en AWW-uitkeringen nog eens met 5 % en de WAO-uitkeringen met 4 % te verhogen.

Binnen enkele maanden kan een verdere aanpassing worden verwacht in de orde van grootte van 1,5 i 2 %. Onder het Kabinet- de Jong is dus van een achteruitgang voor de sociale uitkeringsgerechtigden als groep geen sprake.
Uiteraard is het een geheel andere vraag of er in het kader van de sociale verzekeringswetgeving nog géén verbeteringen en uitbreidingen voor bepaalde groepen noodzakelijk zijn.
Naar onze mening is dit het geval.
Er kan echter niet worden gesproken van een Talend' beleid, wanneer nu - halverwege de rit - nog geen duidelijk inzicht bestaat in de wijze, waarop een aantal wensen kan worden gerealiseerd. Reeds herhaalde malen is immers uit het bedrijfsleven zelf aangedrongen verdere wensen slechts te realiseren aan de hand van een weloverwogen prioriteitenschema.
Meer dan voorheen moeten wij ons rekenschap geven, niet alleen van de sociale wenselijkheid maar vooral ook van de economische mogelijkheden van de sociale verzekeringen.
Dit heeft geleid tot het vragen van een programmeringsadvies aan de SER door minister Roolvink in november 1967. In deze aanvrage worden verschillende wenselijkheden ook reeds aangegeven, zoals een beperkte autonome verhoging van AOW- en AWW- uitkeringen en vakantie-uitkeringen voor deze groepen, een arbeidsongeschiktheidsverzekering voor anderen dan loontrekken- den, enz.
Hiernaast was reeds in maart 1967 de commissie-Vos ingesteld die het vraagstuk van de premiedruk dient te bezien. Immers, ook de huidige premiedruk - en hiermede dient ook bij iedere verdere uitbreiding rekening te worden gehouden — is niet gelijkmatig over de bevolking gespreid. Met name de kleine zelfstandigen en de middengroepen zijn te zwaar belast.
Tenslotte is - en ook hier zit een belangrijk knelpunt - een advies over de structuur van de verzekering tegen de kosten van geneeskundige verzorging gevraagd.
Door ons is vele malen gepleit voor een gerichte, blijvende besteding van de ƒ 47 1/2 miljoen uit de algemene middelen ten behoeve van de voorzieningen op het gebied van de ziektekosten voor bejaarden èn voor kleine zelfstandigen. Hierbij werd met name gedacht aan een uitbreiding van de bejaardenverzekering, verdere reducties in het kader van de vrijwillige ziekenfondsverzekering en optrekking van de inkomensgrens voor het verkrijgen van kinderbijslag door de kleine zelfstandigen.

Op 8 april jl. heeft minister Roolvink een schrijven aan de SER gericht, waarin melding wordt gemaakt van de beschikbaarstelling van een bedrag van ƒ 65 miljoen voor deze drie genoemde doeleinden, waarover uiteraard volgens de wet de SER nog advies moet uitbrengen.

Wij achten het een goed en sociaal verantwoord beleid op deze wijze enkele groepen van minder-draagkrachtigen op voor hen aansprekende wijze te kunnen helpen. Immers, vele bejaarden met iets meer dan alleen de AOW zuchten met name onder de sterk gestegen lasten, soms tot 17 juist op dit terrein. Met een uitbreiding van èn de premiereductieregeling in het kader van de bejaardenverzekering - geraamde kosten ƒ 7 miljoen — èn voor de vrijwillige ziekenfondsverzekering - geraamde kosten ƒ 17 miljoen - zou hieraan voor een belangrijk deel tegemoet gekomen kunnen worden. Van deze laatste reductieregeling profiteren ook vele kleine zelfstandigen èn hun gezinnen met overeenkomstige inkomens mee, die eveneens vaak door de hier geldende nominale premie onevenredig zwaar worden getroffen. Dit vergt een bedrag van ƒ 29 miljoen.

Dat voor deze laatste groep bovendien wordt voorgesteld de inkomensgrens voor het verkrijgen van kinderbijslag, althans voor het tweede kind, te brengen op de grens van het minimumloon, vermeerderd met 6 % vakantietoeslag, moet al evenzeer worden toegejuicht. Kosten naar schatting ƒ 10 miljoen.

De AR fractie is met het voorgestelde beleid, mede in het licht van het Program van Actie, ingenomen, hoewel zij hoopt toch op korte termijn aan de hand van een programmeringsadvies verder zaken te kunnen doen.

Volkshuisvesting

Het standpunt zoals dat namens onze fractie met betrekking tot de volkshuisvesting wordt ingenomen, wordt in de eerste plaats bepaald door de vraag; 'Hoe wordt op een goede en voor hen betaalbare wijze voorzien in de huisvesting van diegenen, die daartoe uit eigen middelen niet of onvoldoende in staat zijn?’

Ook hier speelt het beleid ten aanzien van mensen met lagere inkomens een hoogst belangrijke rol.

Het is niet het enige vraagstuk op het terrein van de volkshuisvesting, maar het is wel het voornaamste.

In het algemeen kunnen deze bevolkingsgroepen niet langs de weg van de nieuwbouw worden geholpen. Zij zijn derhalve aangewezen

op de bestaande woningvoorraad. Dat betekent, dat het vraagstuk van een redelijke en betaalbare huisvesting voor de laagst betaalden niet tot een oplossing komt zonder doorstroming op grote schaal.
Elke maatregel, die daaraan dienstbaar kan zijn, waren en zijn wij bereid te steunen. Het veel omstreden wetsontwerp 'Huurders-bijdragen' was zo'n maatregel. Wij hebben natuurlijk ook wel oog gehad voor de bezwaren die eraan kleefden en die in de Eerste Kamer tot verwerping hebben geleid. Maar wij meenden, dat het effect van de doorstroming en daarmee het belang van de huisvesting van de zwakken in onze samenleving zwaarder moest en kon wegen dan alle bezwaren.
Na verwerping door de Eerste Kamer hebben wij er bij de Minister krachtig op aangedrongen op andere wijze de doorstroming te bevorderen. De mogelijkheden daartoe zijn verruimd sinds verleden jaar door een amendement-Aantjes de Huurwet zodanig werd gewijzigd, dat een huurder tot ontruiming kan worden verplicht als hij een beschikbare duurdere woning betalen kan.
Ook dit is een weinig populaire weg. De middelen, die de minister ten dienste staan om gemeentebesturen en woningbouwverenigingen aan te zetten die weg te bewandelen, bv. door zijn contingents- beleid, zijn dat al evenmin. Maar wij zijn bereid die prijs te betalen en wij zijn van mening dat ook de minister bereid moet zijn die prijs te betalen terwille van een goede en betaalbare huisvesting van diegenen, die daartoe uit eigen middelen niet in staat zijn.
Ons oordeel over het huisvestingsbeleid zal dan ook in sterke mate worden bepaald door de mate, waarin het daarin slaagt.
Nog een opmerking ter afsluiting van dit gedeelte van mijn betoog. Ik moet blijven herhalen wat ik in oktober 1968 bij de algemene politieke beschouwingen heb gezegd over de harde noodzaak van diepgaande bezinning en bevordering van betere inkomens- en vermogensverhoudingen binnen ons volk. Het Kabinet blijft daar te lakoniek over doen. Het heeft mij zeer verheugd, dat de hoogleraren Steenkamp en Albeda over deze materie, hoe weerbarstig ze moge zijn, zulke treffend juiste opmerkingen hebben gemaakt bij het debat over de begroting van Sociale Zaken in de Eerste Kamer.
Hier was sprake van een fundamentele en kritische benadering, die ik bij de regering in onvoldoende mate ontmoet.
IV. Wat vinden wij van belastingverlaging?
In ons zo goede vaderland kunnen de hartstochten bij sommigen hoog oplaaien, zodra het over belastingverlaging gaat. Ik denk

bijvoorbeeld aan de wat onparlementaire uitdrukking van de heer Toxopeus in de parlementaire koffiekamer, toen ik op de mij zo eigen en u zo bekende vriendelijke wijze bedeesd iets aan de minister Witteveen vroeg over een kennelijk zo tere zaak als de belastingverlaging.

Het beleid van onze fractie van de afgelopen twee jaar, bekwaam vertolkt door ons financiële tweespan Kieft-Goudzwaard, ondervond telkenmale een meer dan normale belangstelling. Sommigen zit dit beleid niet lekker. De heer F. A. Hoogendijk, wekelijks woordvoerder van de VVD in de gele blaadjes van de kleine Elsevier, wijst deze week dan ook op een nieuwe zich in liberale kring openbarende ziekte, die gepaard gaat, naar hij schrijft, met irritatieverschijnselen. Een soort politieke jeuk dus, veroorzaakt door de confessionele fracties, de AR voorop.

Ook bij de PvdA zit het niet goed. Daar wordt men al misselijk bij de gedachte, dat de aangekondigde belastingverlaging straks toch zal doorgaan. Deze ziektesymptomen bij de PvdA heb ik niet opgemerkt, toen het Kabinet-Cals de plannen tot belastingverlaging van het Kabinet-Marijnen met huid en haar slikte.

Mede met het oog op hetgeen ons nog te wachten staat in het komende parlementaire jaar, wil ik vandaag het onderwerp niet onbesproken laten. Eén januari 1970 nadert immers met rasse schreden.

Allereerst wijs ik ook hier op het Program van Actie van onze partij, dat in hoofdstuk VIII nuchtere, realistische en solide dingen zegt, over de financiën en de overheidshuishouding.

Het program heeft een open oog voor het treffen van openbare voorzieningen, het pleit voor een solide financieel beleid binnen een kader voor een rechtvaardige verdeling van zwaardere lasten; grote nadruk wordt gelegd op de belangen van de lagere inkomensgroepen; een periodieke aanpassing van de tarieven der directe belastingen aan wijzigingen in de koopkracht van het geld wordt wenselijk geacht. Mij dunkt, een program om mee te werken. Geen spoor van een dogmatische benadering naar deze of gene zijde. Onze partij toonde reeds vóór de verkiezingen veel begrip voor de noodzaak van collectieve voorzieningen. Een pleidooi voor een verlaging van de progressie in de inkomstenbelasting als gevolg van de reële stijging van ons nationaal inkomen, bleef in het program achterwege. Bij de kiezers werden geen illusies gewekt. Andere partijen, met name de VVD, waren nog niet zo ver. Dat bleek tijdens de

kabinetsformatie. Het punt bleef open, niet op ons verzoek. Het Kabinet nam in september 1968 een beslissing. Minister Witteveen verklaarde aan het begin van het huidige parlementaire jaar in de miljoenennota: 'De progressieopbrengst die voortvloeit uit de reële stijging van het nationaal inkomen moet worden aangewend voor uitgavenverhoging en niet voor belastingverlaging'. De heer Toxopeus betreurde het besluit van het Kabinet. Ik noemde het verstandig. U voelt de nuance. Toxopeus slikte de pil, echt mannelijk.

In het afgelopen jaar is de bijdrage van onze fractie bij de verschillende belasting- en begrotingsdebatten steeds sterk beheerst door waakzaamheid jegens de economisch zwakkeren in onze samenleving.

Ik wijs u op drie punten, die door ons telkens naar voren zijn gebracht;

1. solide dekking van de begroting. Immers, de overheid draagt ook zelf schuld aan de prijsspiraal, als zij haar uitgaven onvoldoende dekt.
2. geen zodanige toepassing van het zgn. profijtbeginsel dat dit zou leiden tot prijsopdrijvende tariefsverhogingen. Bij het optreden van het Kabinet was onze fractie de enige die uitdrukkelijk stelling nam tegen een steeds ruimere toepassing van dit beginsel.
3. het treffen van compenserende maatregelen voor de minst draagkrachtigen bij de invoering van de BTW.

Deze punten blijven uiteraard over het komende beleid hun gelding behouden.

Ten aanzien van dat deel van de belastingontvangsten in de inkomstenbelasting, dat extra is toegenomen door de werking van de inflatie, stelt het regeringsprogram, dat belastingcorrectie, dus tariefsverlaging, geboden is.

Onze fractie heeft rondom deze verlaging meer dan eens kritische

geluiden laten horen. Waaruit komen die voort? Uit onwil om ons te houden aan gemaakte afspraken? Sommigen maken het ervan. Dat is onjuist. Ik stel voorop, dat verlaging van de tarieven van de inkomstenbelasting uit hoofde van de inflatiecorrectie op zich beschouwd een goede zaak is.

Anders zouden wij trouwens als fractie er ook niet mee akkoord zijn gegaan tijdens de kabinetsformatie. Het gaat hier namelijk om een tariefsverlaging, die bedoeld is als tegenwicht voor het feit, dat een deel van de inkomens- en loonstijgingen in onze samenleving alleen maar nominale betekenis heeft; d.w.z. geen reële, geen echte welvaartsverbetering voorstelt. Wanneer uw inkomen bijvoorbeeld met 6

% pet jaar zou stijgen, en de prijzen tegelijkertijd met 4 %, dan is een groot gedeelte van uw inkomstenstijging alleen maar schijn. U kunt er niets meer mee doen. Maar toch wordt u voor de volle 6 % zwaarder belast. U komt in hogere tariefsklassen, waarbij net wordt gedaan alsof u voor de volle 6 % rijker bent geworden, en voor de volle 6 % meer draagkracht hebt gekregen. Dat is uiteraard niet het geval. Inflatie, sterke prijsstijging in de samenleving, belast de bevolking zwaarder dan met de werkelijke stijging van de welvaart overeenkomt. Daarom is het op zichzelf beschouwd een alleszins gerechtvaardigde zaak, dat de belastingtarieven worden aangepast aan de plaats gevonden inflatie. Belastingtarieven immers behoren in beginsel met werkelijke welvaartsstijgingen rekening te houden en niet met papieren welvaartsstijgingen. Bovendien moeten de principiële tegenstanders van elke tariefsverlaging ook bedenken, dat juist de druk in de lagere tariefsklasse van de inkomstenbelasting scherp oploopt en daarom de zwakkeren in hun streven naar welvaartsverbetering - en ook hier denk ik aan de kleine zelfstandigen - het meest afstraft. Maar waarom dan nog enkele kritische kanttekeningen ?
Deze worden, zoals u nu wel zult willen aannemen, niet ingegeven door een dogmatische afkeer tegen elke komende tariefskorrektie. Ik ben ervan overtuigd, dat een zekere tariefskorrektie in de komende jaren een goede zaak is en ook binnen het bereik van de mogelijkheden moet worden doorgevoerd. Maar - en dat is het wezenlijke punt - dat geeft niemand ook het Kabinet niet, het recht de volledige en onverkorte uitvoering van zo'n tariefs
korrektie op een bepaald tijdstip tot een soort absoluut en onaantastbaar dogma te verheffen, waar tegenover elk ander belang al bij voorbaat zou moeten wijken. Een belastingkorrektie uit hoofde van de werking van de inflatie is een goede zaak. Maar juist, omdat het een goede zaak is, zal zo'n korrektie in zo'n omvang en op zo'n wijze moeten gebeuren, dat zij in alle opzichten verantwoord is. Zij zal in het geheel van een economisch-evenwichtig maar ook sociaal-verantwoord beleid moeten zijn ingebed.
Dit bepaalt tegelijkertijd de hoofdoverwegingen, waardoor wij ons straks zullen laten leiden bij het beoordelen van het wetsontwerp. Ik wil er vooral drie noemen; en u zult merken, dat het voor elke rechtgeaarde AR vertrouwde geluiden zijn:

- de operatie mag niet leiden tot een versterking van de inflatie door toedoen van de overheid. De belastingkorrektie mag niet inflatoir worden gefinancieerd.
- in de komende begroting en in de realisatie daarvan mag geen sprake zijn van verstoring van de continuïteit van het uitgavenbeleid,

van aantasting van essentiële overheidstaken.

- evenwicht moet worden geboden tegen mogelijke verstoringen van de inkomensverhoudingen.

Alvorens ik vooral op deze laatste twee condities inga, wil ik eerst een korte kanttekening vooraf maken.

De tariefskorrektie kan voor een deel worden gefinancierd uit de zgn. ongebruikte inflatiekoppen. Dit zijn middelen, die de overheid uit reële belastingmeeropbrengsten in de afgelopen tijd heeft bespaard.

Wanneer die voor tariefskorrektie worden besteed, behoeft daarvan geen onmiddellijke inflatoire werking uit te gaan. Ook behoeft daarmede nog geen schade te ontstaan voor wat betreft de voortgang van het beleid.

In de derde plaats worden door deze wijze van financiering ook de inkomensverhoudingen niet verslechterd.

Dit zijn reeds belangrijke constateringen, want zij betekenen dat voor een niet gering bedrag aan tariefsverlaging kan worden teruggegeven, zonder dat dit voor onze samenleving tot nadelige gevolgen behoeft te leiden; aan de drie door mij genoemde punten is immers dan voldaan.

De voorstellen van het Kabinet zullen echter - zoals bekend - in

omvang verder reiken, dan met de financiering van de uit de door mij aangegeven bron mogelijk is. En juist over dat meerdere zullen wij ons kritisch oog moeten laten gaan. Zulk een verdergaande belastingkorrektie wijzen wij niet bij voorbaat van de hand, maar wel zullen wij dan daarbij scherp toetsen, in hoeverre dan daarbij aan de drie, zoeven door mij genoemde punten voldaan zal kunnen worden.

Wat de tweede conditie betreft, wil ik allereerst opmerken dat, indien wij het alleen voor het zeggen hadden, onze voorkeur eerder zou uitgaan naar een belastingoperatie van bijvoorbeeld ƒ 700 miljoen, zonder grote bezuinigingen dan naar een belastingoperatie van ƒ 900 miljoen, indien die met grote bezuinigingen zou moeten plaats vinden.

Aangezien wij het niet alleen voor het zeggen hebben, moet ik echter uitdrukkelijk van de conditie die de voortgang van het uitgavenbeleid betreft, melding maken. Ik meen van het Kabinet te mogen vragen ons straks in het najaar aan te tonen dat de voortgang van het beleid, noodzakelijk voor de aanpak van de problemen in de jaren 1970-71 niet wordt geschaad.

In dit licht zult u begrijpen dat wij ook tijdig dit jaar hebben opgemerkt, dat wij de belastingvoorstellen niet los kunnen zien van de

komende begroting.
Tenslotte mijn derde punt, de zorg voor rechtvaardige inkomensverhoudingen. Ook dit punt moet ik noemen, nu de regering een deel van de belastingoperatie op andere wijzen wil financieren, dan mogelijk is uit de zgn. ongebruikte inflatiekoppen.
Zoals de zaken er nu voorstaan, verdient het naar mijn oordeel - mede nu de invoering van de BTW zulke grote prijsschokken met zich heeft gebracht - zeer ernstige overweging of de door de regering gedachte verdere verhoging van de BTW niet achterwege kan worden gelaten en niet kan worden vervangen door dekkingsmogelijkheden in de sfeer van de directe belastingen; ook de omvang van de belastingoperatie behoeft daarbij naar mijn mening niet bij voorbaat buiten discussie te blijven.
Mocht het Kabinet echter toch aan een BTW-verhoging blijven denken, dan zullen wij de noodzaak van compensatie voor de minst-draagkrachtigen opnieuw aan de orde moeten stellen. Daarbij, zo voeg ik eraan toe, zullen wellicht zwaardere sociale compensaties voor de lagere inkomenstrekkers nodig zijn, dan bij de invoering van de BTW vorig jaar zijn overeengekomen.
V. Participatie
In onze maatschappij voltrekt zich een emancipatieproces. De mens wil deelhebben aan het gebeuren of het nu gaat om de burger in het openbaar bestuur, de werknemer in de onderneming of de student op de universiteit. De ogen te sluiten voor dit proces of erger nog, proberen er een dam tegenop te werpen, leidt tot explosieve situaties, waarvan de gevolgen moeilijk te overzien zijn. De roep om participatie zal beantwoord moeten worden met oplossingen die ook echt oplossingen zijn: niet met emotionele reacties, theoretische formules of ondoordachte regelingen, maar oplossingen die recht doen wedervaren aan alle belangen, die in het geding zijn en die het mogelijk maken de doelstellingen te bereiken die we werkelijk na willen streven.
Het zou overigens kortzichtig zijn te menen, dat communicatie- storingen alleen te wijten zijn aan de overheid of de leiding van allerlei instellingen. Het radiokontakt komt ook niet tot stand als er aan de ontvanger iets mankeert. Ik wil daarmee zeggen, dat het begrijpen van datgene wat zich in de moderne maatschappij afspeelt een behoorlijke dosis algemene ontwikkeling vereist, een ontwikkeling waarover lang niet iedereen beschikt.
Willen we hierin verbetering brengen, dan zal onze inspanning op onderwijsgebied nog veel meer gericht moeten worden op het vormen

van tot oordelen bevoegde staatsburgers en dat vergt tijd. Omtrent de gezindheid van de fractie inzake de wenselijkheid of noodzakelijkheid van participatie van de arbeider in de onderneming of de student op de universiteit behoeft geen enkele twijfel te bestaan.

De versterking van de arbeidsrechtelijke positie van de werknemer blijft onze fractie een zaak van beslissende betekenis achten voor het Kabinetsbeleid en de beoordeling daarvan.

De wens tot participatie, tot democratisering in het wetenschappelijk onderwijs, vindt bij onze fractie weerklank. Het is een oplosbaar probleem, als er hij alle betrokkenen volle bereidheid tot overleg en veel zin voor realiteit aanwezig is mits tenslotte